

1

September

Tommy Roos zag dat er een esdoornblad was blijven plakken aan de glazen gevel die uitkeek op de achterkant van het medisch centrum van Forshammar. Hij bedacht dat het blad waarschijnlijk een vlek zou achterlaten, een hel voor de glazenwasser. Niet vanwege de vlek zelf, die zou zo weg zijn met een wisser en trekker. Maar het vuil tussen de ramen was een grotere uitdaging die werd bemoeilijkt door de constructie. De ramen van het gebouw waren van het soort dat je moest opendoen, opzijklappen en vervolgens opdelen door meerdere, veelal roestige schroeven los te draaien. Daar was hij zeker van, aangezien hij het vierendertig jaar geleden een zomer lang zelf had gedaan; toen hadden die ramen al problemen gegeven. Nu waren ook de kozijnen nog uitgedroogd en afgebladderd, de kitranden gebarsten.

Alles hier moest opgelapt worden, dacht hij, terwijl hij om zich heen keek in de kamer. De meeste dingen hadden hun beste tijd gehad. Hetzelfde bureau, hetzelfde geelbruine linoleum, hetzelfde uitzicht als vroeger. Buiten lagen de bladeren in bergjes op het gazon dat nog steeds niet aangeharkt was. Daar, op die plek, onder de grote esdoorn, had hij altijd gepauzeerd: een sigaret met een flesje water in de ochtend, pasta van zijn moeder met ham uit blik in zijn trommeltje voor lunch. Hij herinnerde

zich nog het gevoel van de ruwe boomstam tegen zijn rug, zijn benen voor zich uitgestrekt in het gras en het leven dat voor hem lag. Zijn eerste zomerbaantje was eenzijdig geweest, maar betaalde prima. Zijn baas had hem toestemming gegeven zijn Sony Walkman aan te hebben, zolang er niemand tegen hem praatte.

‘Hartelijk welkom!’ zei de vrouw in de leunstoel.

Hij was alweer vergeten hoe ze heette, ook al had ze zich net voorgesteld. Marie? Marit? Hij keek naar het naambordje op haar borstzak: Lena.

Ze sloeg een nieuwe pagina op in het collegeblok dat voor haar lag en keek eerst naar Tommy en daarna naar zijn vrouw, die uitgerekend vandaag een enorm strontje bij haar rechteroog had. Ze had geprobeerd het te verdoezelen met make-up, maar geen camouflagestift of poeder ter wereld kon de rode zwelling indammen. Misschien dat dat ook een van de redenen was dat ze niemand wilde aankijken. Martina’s blik schoot alle kanten op.

‘Dit is jullie moment,’ zei Lena met kalme, trage stem. ‘Alles wat we tussen deze vier muren bespreken, blijft tussen deze muren. Ik maak wel aantekeningen, maar die komen niet in een dossier. Als jullie het gevoel hebben dat je hier klaar bent, worden ze vernietigd en weggegooid.’

Tommy glimlachte onwillekeurig. De woorden ‘vernietigd’ en ‘weggegooid’ wekten de indruk dat er grote geheimen besproken werden, dingen die de nationale veiligheid op het spel konden zetten, of de krantenkoppen zouden halen als ze in verkeerde handen vielen. Wie maakte zich nou druk om hen? Het was dan misschien zo dat Martina en hij in een ver verleden de Pamela Anderson en Tommy Lee van Forshammar werden genoemd, maar die tijd was voorbij.

‘Martina,’ zei Lena. Ze legde het schrijfblok recht op haar schoot. ‘Aan de telefoon heb je al kort iets verteld over de reden dat jij en Tommy hier wilden komen, maar ik zou graag willen

dat je het herhaalt, nu we hier bij elkaar zitten. Waarvoor zijn jullie hiernaartoe gekomen?’

Tommy zag dat Martina een glimlach forceerde en aan een van de vele zilveren ringen draaide die vandaag haar vingers sierden.

‘Ik denk dat je zou kunnen stellen dat we vastgelopen zijn, kort samengevat. Het voelt alsof we voortdurend op dezelfde weg doormodderen.’

Lena knikte en pakte haar pen. ‘Je hebt de ervaring dat jullie vastgelopen zijn.’ Ze wendde zich tot Tommy: ‘Ben jij het eens met die omschrijving?’

Tommy ging rechtop zitten. Ook al had Martina hem dit verteld, toch had hij moeite te begrijpen wat ze bedoelde. Oké, ze hadden de laatste jaren weinig nieuwe dingen meegemaakt, behalve dan dat ze het terras hadden uitgebouwd en een belachelijk dure hottub hadden geïnstalleerd die niemand gebruikte, maar vastgelopen?

‘Ja, dat klopt wel, volgens mij,’ antwoordde hij, terwijl hij de psychologe aankeek. ‘Het gaat natuurlijk niet de hele tijd van een leien dakje, in volle vaart vooruit, maar dat moet je misschien ook niet verwachten na vijftientig jaar?’

Lena knikte. ‘Het is heel normaal dat je in een relatie verschillende verwachtingen hebt van een huwelijk en de liefde, van wat het zou moeten opleveren en betekenen. En het klopt wat je zegt, Tommy: wat kun je verwachten na vijftientig jaar? Dat is een heel goede vraag, waar we later op terug zullen komen, denk ik.’

Ze schreef een paar zinnen op haar schrijfblok en begon toen vragen te stellen over hun gezinssituatie, wat voor werk ze deden en hoelang dat gevoel van stilstand al aanwezig was. Ze wendde zich tot Martina: ‘Wat is jouw indruk? Hoelang is dit al zo?’

Martina’s kaken verstrakten en er verscheen een klein trekje in de huid rond haar neus.

‘Dat is moeilijk te zeggen,’ zei ze, terwijl ze aan haar ringen

draaide. ‘Lang. Minstens twee jaar. Misschien langer.’

Lena knikte en schreef.

Tommy keek zijn vrouw verbaasd aan. Twee jaar? Hoe kon hij dat dan niet gemerkt hebben? Hoe hard hij ook nadacht, hij zag geen noemenswaardig verschil tussen de laatste twee jaar en de drieëntwintig jaar ervoor. Behalve in positieve zin. De kinderen waren tieners en Martina en hij hadden eindelijk tijd voor elkaar.

Lena richtte zich tot Tommy: ‘Wat vind je van wat Martina zegt? Heb je gemerkt dat jullie relatie de afgelopen twee jaar is veranderd?’

Tommy lachte kort. ‘Nee, ik bedacht juist net dat ik dat níet gemerkt heb. Ik vind dat we het alleen maar beter hebben gekregen. We hebben meer tijd om dingen te doen.’

Lena kneep haar ogen half samen. ‘Als je zegt: “dingen”, wat bedoel je dan?’

‘Nou ja, dingen om te doen: uit eten gaan, naar de bioscoop.’

Martina keek op. ‘En wanneer hebben wij voor het laatst zoiets gedaan?’

Tommy dacht na. ‘Zo lang geleden was dat toch niet? Van de zomer misschien? En bovendien was jij meestal degene die geen tijd had. Er is altijd wel iets in de winkel wat gerepareerd, geschilderd of opgehaald moet worden en... Ik heb tenminste...’ Hij zuchtte en ging verder. ‘Wat ik bedoel is dat onze situatie nu beter is dan vroeger, toen de kinderen nog klein waren. Als jij vindt dat ons leven stilstaat, moet je daar gewoon iets aan doen, toch?’

‘Precies,’ zei Martina. ‘En dat is waarom we hier zijn.’

Lena maakte een kalmerend gebaar met haar arm en zei iets in de trant van dat er duidelijk twee visies bestonden over hoe hun gezamenlijke leven functioneerde.

‘Dit is heel normaal, kan ik jullie zeggen. Iets wat de ene persoon op een bepaalde manier aanvoelt, kan de ander op een heel

andere manier opvatten.’ Ze leunde achterover in haar stoel en sloeg haar benen over elkaar. ‘Daarom vind ik dat we nu een stukje moeten terugspoelen, dat is wat ik meestal doe. In plaats van te focussen op het hier en nu, dat misschien een beetje beladen is, wil ik graag de Tommy en Martina leren kennen die ooit verliefd op elkaar werden.’

Tommy vond het een goed voorstel. Al sinds het moment dat Martina hem verteld had dat ze een afspraak voor gezinstherapie wilde maken, liep hij rond met een knoop in zijn maag. Eerst had hij niet begrepen wat ze bedoelde en had hij gedacht dat het over de kinderen ging, dat ze hulp moesten zoeken bij een gezinstherapeut om te kunnen omgaan met Axel, die gestopt was met voetbal en neerslachtig leek, of met Felicia, die de laatste tijd met oudere jongens omging, van die types die rondreden in een omgebouwde tractor en in het A-team speelden. Toen Martina had uitgelegd dat het niet met de kinderen te maken had maar met henzelf, was hij doosbang geworden. Nachtenlang had hij liggen woelen onder de lakens. Hij had zich neerslachtig en belabberd gevoeld, had ‘gezinstherapie + echtscheiding’ gegoogeld en was resultaten tegengekomen die hem er niet geruster op hadden gemaakt. Pas na een volle week en meerdere eenzame autoritjes met de muziek op het hoogste volume had hij helder kunnen nadenken. Hij was bij Charbel langsgegaan en had verteld wat er aan de hand was. Zoals gewoonlijk had Chabbe een logische verklaring gevonden en hem ervan overtuigd dat een huwelijk net zo in elkaar stak als een baan: als je wilde dat de machine optimaal functioneerde, moest je hem oliën, repareren en onderhouden.

‘Dat is basiskennis,’ had Chabbe gezegd. ‘In therapie gaan is proactief handelen, snap je? Als je wacht tot de machine stukgaat en de productie stilvalt...’ Hij had met zijn ogen gerold en zijn vingers langs elkaar gewreven alsof hij een bundeltje on-

zichtbare bankbiljetten door de lucht liet vliegen. ‘Jij en ik weten allebei hoeveel dat kan kosten.’

‘Vertel eens hoe jullie elkaar ontmoet hebben,’ zei Lena, met haar blik op Tommy gericht. ‘Neem me mee naar jullie allereerste ontmoeting, toen jij, Tommy, Martina voor het eerst zag. Hoe ging dat?’

‘Nou, dat is wel lang geleden. Dan hebben we het over de twintigste eeuw.’

Hij begon te lachen en keek naar Martina, die geen spier vertrok. Ze veegde met haar gebruinde handen over haar zwarte spijkerbroek.

‘Ik weet zeker dat je je dat moment nog kunt herinneren, ook al is het jaren geleden,’ zei Lena opgewekt.

En dat was ook zo. Hij had er alleen al zo lang niet aan gedacht. Als hij in gedachten terugging naar die tijd, was het alsof hij zichzelf herinnerde aan een compleet ander leven. Hij had destijds heel andere dromen gehad dan nu: grote podia, gigantische tourbussen, faam, groupies, poolparty’s in L.A. – dat waren de dingen waar hij naar verlangd had. Nu, ongeveer een maand voor zijn vijftigste verjaardag, schaamde hij zich bijna voor die jonge Tommy. Het leven was niet zo simpel. Je werd geen rocker, profvoetballer of beroemde acteur. Je haar viel uit, je kreeg een extra vetrol boven je broeksband en een baan die je niet eens wilde. En als je pech had, belandde je bij een gezinstherapeut.

‘Vertel eens over je eerste ontmoeting met Martina,’ vroeg Lena nog een keer. Ze leunde naar voren.

Tommy slikte. Eigenlijk wilde hij zijn ogen sluiten om het goed voor zich te kunnen zien, maar wie deed nou zijn ogen dicht als hij bij een therapeut in de stoel zat?

Hij keek uit het raam, liet zijn blik rusten op een van de laatste rode bladeren die zich nog vastklampten aan de zwarte boomtakken.

‘De eerste keer dat ik haar zag, was op een feest van een vriend. Martina was een kennis van de neef van die vriend, dus... Ze was iets jonger dan wij. Wij waren denk ik begin twintig en zij zat nog in het laatste jaar van de middelbare school, woonde nog thuis.’

Hij pauzeerde, vroeg zich af hoeveel details hij moest delen.

‘Ik weet nog dat ik haar voor het eerst ontmoette – écht ontmoette, bedoel ik – voor de deur van de wc, op de gang bij mijn vriend thuis, op dat feest. Ik wilde naar buiten gaan om te roken en ineens stond ze voor mijn neus. Ze dronk zo’n zoet alcohol-drankje waar iedereen in die tijd mee wegliep. Ik maakte er een grapje over, omdat ze zo jong was. Vroeg of het limonade was, of zo.’

‘Zo ging het, toch?’ Hij keek naar Martina.

Ze knikte zonder hem aan te kijken.

‘Martina maakte een grapje terug uiteraard, ze had altijd haar woordje klaar. Zo is ze nog steeds.’

Tommy wachtte op een reactie, maar Martina leek onaangedaan.

Hij ging verder: ‘Dus we zeiden elkaar gedag, daar op de gang. Schudden elkaar de hand, voor de grap een beetje formeel. Ze zei dat ze al wist hoe ik heette.’

‘O ja?’ Lena keek opgewekt naar Martina. ‘Wist je al wie hij was?’

‘Iedereen wist wie hij was,’ zei Martina zacht. ‘Hij was erg bekend in die tijd. In elk geval in Forshammar.’

‘Op sommige andere plekken ook, hoor,’ zei Tommy, en hij lachte. ‘Ik was zanger in een band genaamd Crystal Heart...’

Tommy wachtte op een teken van herkenning bij Lena, maar ze schudde haar hoofd.

‘Hoe dan ook, een tijdje waren we best groot, begin jaren negentig. Voortdurend op de radio, zelfs in het voorprogramma van Europe. Maar... waar waren we?’

‘Je ontmoeting met Martina,’ zei Lena hulpvaardig. ‘Jullie zeiden elkaar gedag.’

‘Juist, ja. En eigenlijk herkende ik haar ook. Ze had die winter de rol van Lucia gespeeld in Forshammar, dus er had best veel over haar in de krant gestaan. Haar foto had in etalages in het centrum gehangen en zo. Ik vond haar razend knap. Het was hartje zomer en ik weet nog dat ze heel bruin was en dat haar ogen bijna... lichtgevend waren.’

Tommy werd ernstig bij de herinnering. Nu hij erover nacht, was dat moment bepalend geweest voor een hoop dingen in zijn leven. Die eerste ontmoeting in de gang had geleid tot hun huis, bruiloft, kinderen, reizen en vele mooie herinneringen. Hij slikte.

‘Toen ik haar daar zag, in de gang... toen wist ik het op de een of andere manier. Het was zo’n sterk gevoel. Ik wist dat ik haar in mijn leven wilde, voor altijd.’

Tommy voelde zijn keel dik worden. Hij kuchte.

‘Na die avond moest ik voortdurend aan haar denken. Van een vriend hoorde ik dat ze zo’n pieper had, die veel mensen in die tijd hadden, voordat er mobiele telefoons waren. Ik wist haar nummer te achterhalen en begon haar af en toe berichtjes te sturen. Eerst alleen cryptische cijfercombinaties. Ik had bedacht dat elk cijfer voor een letter uit het alfabet stond, maar dat kon zij natuurlijk niet weten. Ze wist niet eens van wie die berichtjes afkomstig waren. Dus uiteindelijk stuurde ik haar mijn nummer en toen belde ze me op. Bijna onmiddellijk zelfs. Het was heel vreemd, want we konden met elkaar praten en bleven maar kletsen. Het was alsof we elkaar altijd al gekend hadden.’

Lena knikte en schreef iets op het schrijfblok.

‘En wat gebeurde er toen, na dat gesprek?’

‘Nou, toen bleven we elkaar bellen. Elke avond zowat, een week of twee lang. Daarna had ik een optreden in de stad en vroeg ik

haar om langs te komen. Wat ze deed. En ze bracht twee vrienden mee.'

Lena knikte bemoedigend. Het was alsof Tommy niet meer wilde stoppen. Hij wilde terug naar die avond, die periode, wilde alles opnieuw beleven.

'Ik weet nog dat ik ontzettend geïrriteerd was, omdat ik had verwacht haar nog te kunnen spreken voor het optreden, maar alles liep in de soep, er was gedoe met het geluid. We speelden in een kelder en de geluidstechnicus was ziek, dus moesten we zelf aan de knoppen draaien. Maar goed, toen we aan ons optreden begonnen, zag ik haar meteen in het publiek. Ze was zo ontzettend mooi. Zo knap dat alles om haar heen als het ware vervaagde. Wat heel gek is, want normaal zie je alleen de mensen die vooraan staan, omdat er licht in je ogen schijnt en zo. Maar Martina stond bijna helemaal achteraan, en toch zag ik haar. Het was alsof ze een lampje was te midden van de zee van mensen.'

Tommy voelde een warmte in zijn borst en merkte dat zijn stem haperde. Dit was niet iets waar hij normaliter over sprak. Had hij er überhaupt ooit over gepraat? Met wie dan ook?

'Omdat we nachtenlang hadden gepraat en dit de eerste keer was dat we elkaar echt zouden ontmoeten, had ik zulke sterke gevoelens. Ik was eigenlijk al verliefd op haar geworden via de telefoon, en als je haar dan ziet en ziet hoe mooi ze is, dan... Ja, dan lijkt het wel... een explosie.'

Zijn hart ging tekeer, alsof hij weer terug was in die rokerige kelder. Hij kon de geur van haarlak en bier in plastic glazen rui-ken, de crème die ze toen gebruikte. Kokos? Lime? Hij kon het geroezemoes in de ruimte horen en herinnerde zich nog precies hoe het voelde toen hij haar op een speaker achter het podium tilde en kustte.

'Het was zo'n avond die je nooit meer vergeet. En ons optreden ging ook geweldig. De toegift die...'

Hij zweeg. Dit gedeelte had hij wél eerder geprobeerd na te vertellen, maar het was hem nooit gelukt. Wat in werkelijkheid zo groot, zo sterk en mooi was geweest, klonk slechts onbenullig als je het in woorden uitdrukte.

‘De toegift?’ herhaalde Lena.

Tommy keek naar zijn handen en vroeg zich af of hij hier moest stoppen of een poging zou wagen het moment te beschrijven dat feitelijk het beste moment van zijn leven was, als je de geboorte van zijn kinderen niet meetelde.

‘Nou ja, het...’

‘Vertel het gewoon,’ zei Martina zacht, zonder op te kijken.

‘Oké,’ zei Tommy. Hij herpakte zich alvorens verder te gaan. ‘In die tijd gaven we meestal een toegift, en altijd hetzelfde nummer: “Livin’ on a prayer” van Bon Jovi. Dat was ons handelsmerk. Mensen vonden onze versie ervan goed en bleven aandringen tot we hem gespeeld hadden. Zo ging het ook bij dat optreden. Ken je het nummer?’

‘Zeker!’ zei Lena.

Tommy ging verder: ‘Terwijl we daar dus op het podium staan nadat we onze nummers gespeeld hebben, en overleggen over onze toegift, krijg ik ineens een geweldig idee. Of nou ja, geweldig... best leuk in elk geval. Ik zeg tegen de jongens dat we dat nummer moeten spelen en zij beginnen net als altijd. Het publiek juicht en klapt en is door het dolle heen. Tijdens het intro zegt Bon Jovi: “*Once upon a time not so long ago.*” Dus dat doe ik ook. Maar na het intro, bij de eerste zinnen, verander ik de woorden een beetje. Het nummer gaat over iemand die Tommy heet, dat was onder andere waarom we dit nummer speelden, omdat ik Tommy heet. Maar ze zingen ook over ene Gina: *Gina works the diner all day...*’

Lena knikte bij de herinnering.

‘En Martina werd Tina genoemd...’

Tommy glimlachte breed terwijl hij Lena aankeek.

‘Ik zong het nummer alsof het over ons ging: *Tina works the diner all day*. Ik weet nog dat ik haar recht aankeek en naar haar wees, terwijl ik die zin zong. Ik geloof dat de hele stad zich omdraaide om naar haar te kijken. En zij stond gewoon te stralen. Dat was het moment dat ik het wist.’

Hij pauzeerde.

‘Dat je wist dat het liefde was?’ vroeg Lena.

Tommy knikte, maar was niet meer in staat iets uit te brengen, anders zou hij de tissues moeten gebruiken die voor hem stonden.

‘Wat een goed verhaal, Tommy! En wat een mooie herinnering!’ zei Lena. Ze sloeg haar handen ineen.

Tommy keek naar Martina en zag dat ze tranen in haar ogen had. Een gevoel van saamhorigheid en geluk schoot door hem heen. Die gezinstherapeuten wisten wel waar ze mee bezig waren, dacht hij. Door terug te denken aan hun eerste ontmoeting, had hij datzelfde gevoel van prille verliefdheid ervaren. Dat de Martina die nu voor hem zat aanzienlijk ouder was, maakte niet uit, ze was nog steeds dezelfde vrouw. Zelfs mooier dan toen, dacht hij, ondanks het strontje. Haar gezicht had scherpere trekken gekregen en de lijntjes rond haar ogen, die ze zelf probeerde weg te werken met crèmes en injecties, gaven haar een zekere waardigheid. Hij hield van haar zoals ze was, en zou dat altijd blijven doen. Ze had hun kinderen gebaar. Ze had naast hem gestaan in voor- en tegenspoed, had hem gesteund en bijgestaan, jarenlang. Martina was geweldig.

‘Wat denk jij, als je Tommy dit zo hoort beschrijven?’ vroeg Lena, die zich tot Martina richtte. ‘Herken je je hierin? Deel je deze ervaring?’

Martina knikte, haar gezicht vertrok. Tommy zag hoe haar bovenlip begon te trillen.

‘Je herkent je hierin?’ vroeg Lena.

Martina knikte zwiggend.

‘Welke gevoelens roept het in je op?’

‘Er zijn zoveel...’ bracht Martina met een piepstemmetje uit.

Lena trok een tissue uit de Kleenex-does en gaf hem aan haar. Martina snoot haar neus en snoof.

Tommy vond het een prettig gevoel dat ook Martina door de herinnering geraakt werd. Het leek vaak alsof het allemaal vergeten en verdwenen was. Romantiek en intimiteit hadden plaatsgemaakt voor geregel, schoonmaken, Martina’s winkel en werkreizen, apk’s, tandartsafspraken en de hond die uitgelaten, geborsteld en gevoerd moest worden. Ze zouden meer moeten leven als vroeger, dacht hij. Waarom deden ze dat niet? Ze hoefden alleen maar oog te hebben voor elkaar, lol te hebben samen.

Tommy strekte zijn arm uit over de tafel en pakte Martina’s onderarm even beet, om daarna weer achterover te leunen.

Martina slikte. ‘Het zijn heel mooie herinneringen,’ zei ze. ‘Ik was zo verliefd.’

Ze zweeg en toen kwamen de tranen pas echt. Alles stroomde eruit, met een geloei dat uit haar mond en neus tegelijk kwam.

Lena fronste haar wenkbrauwen en legde een hand op Martina’s schouder. ‘Jeetje, ik zie dat dit moeilijk voor je is.’

Martina knikte, maar wist geen geluid te produceren. Haar tengere schouders schokten en de lange wimpers plakten aan elkaar van de tranen.

‘Dat is helemaal niet erg,’ ging Lena kalm verder. ‘Dit soort dingen kunnen heel beladen zijn. Soms komt er vele jaren aan spanning, verdriet en andere gevoelens uit als je de deur opent. Neem rustig de tijd. Praat maar als je het gevoel hebt dat je er klaar voor bent.’

Tommy begreep niet goed wat er gebeurde. Had zijn verhaal zulke sterke gevoelens opgeroepen?

Martina snikte met gesloten ogen.

Hij boog zich nogmaals naar voren en pakte haar arm vast.

Langzaam opende Martina haar ogen.

Hoewel hij haar inmiddels zijn halve leven kende, kon hij haar niet doorgronden. Het was net als die keren dat ze had moeten huilen nadat ze met elkaar naar bed waren geweest. Hij wist het nooit: hilde ze van blijdschap of had hij iets verkeerd gedaan?

Martina vouwde de tissue op en depte de onderkant van haar gezwollen ogen. 'Ik heb gewoon het gevoel dat ik heel nauwkeurig moet vertellen hoe ik me voel,' zei ze met dikke stem.

'Zeker,' zei Lena. 'Wij luisteren.'

'Nou... alles wat Tommy net zei, klopt, maar het voelt zo lang geleden dat ik het me bijna niet kan herinneren.'

Martina's stem ging verloren in een snik. Lena keek haar vol medelijden aan.

'De laatste jaren hebben we langs elkaar heen geleefd, en... het is alsof... alsof er niets meer over is, zeg maar.'

Tommy voelde zijn borst schrijnen. Alsof een prikkelend vuur door zijn aderen kroop. Niets meer over?

'Ik begrijp het,' zei Lena. Ze ging verzitten op haar stoel. 'Jij hebt de ervaring dat wat jullie vroeger hadden niet meer bestaat?'

Martina knikte.

'Dat is een heel normaal gevoel,' zei Lena, met een blik op Tommy, alsof ze hem gerust wilde stellen. 'Vooral als je al zo lang samen bent als jullie. Wij mensen zijn voortdurend in ontwikkeling, en soms kun je het gevoel krijgen dat je je in verschillende richtingen ontwikkelt, of in tegenovergestelde richting mischien. Daarom is het zo goed dat jullie hier zijn. Af en toe heb je hulp nodig om uit te vinden of je zo ver van elkaar verwijderd bent geraakt dat het niet meer te repareren valt, of dat je de weg nog terug kunt vinden naar elkaar.'

Tommy's hoofd begon te tolleren. Niet meer te repareren? De

weg terug vinden naar elkaar? Zo erg kon het toch niet zijn? Ze waren hier gekomen om de boel door te smeren, op te lappen, niet omdat er iets op de klippen was gelopen.

‘En het ís mogelijk om de weg terug te vinden naar elkaar,’ vervolgde Lena. ‘Ook al lijkt dat soms moeilijk. Als beide partijen het willen, dan lukt dat meestal, is mijn ervaring.’

Martina’s gehuil zwol weer aan. Het gesnik was zo hevig dat het leek alsof ze zou gaan overgeven.

‘Het gaat niet,’ zei Martina. ‘Het gaat gewoon niet. Ik...’ Ze zweeg en leek moed te verzamelen. Ze richtte haar blik op en keek Tommy met roodbetraande ogen aan. ‘Ik kan het niet meer verdragen.’

Martina’s gezicht was verwrongen, alsof elk rimpeltje, elk lijntje dat hij zo goed kende, was samengekneed tot iets onherkenbaars.

Wie was die persoon die voor hem zat?

Martina’s mond ging open. ‘Tommy...’

Om een of andere vreemde reden wist hij ineens wat ze ging zeggen. Iets aan haar toon, een nauwelijks waarneembare verandering in haar blik, maakte dat hij precies wist wat er ging komen. Maar hij was niet van plan ernaar te luisteren. Hij wilde het niet horen. Hij wilde opstaan, zich op haar storten en haar mond bedekken met zijn hand. Wilde zijn hand zo hard tegen haar lippen en tanden duwen dat er geen geluid uit kwam, nog geen lettergreep van wat ze ging zeggen. Hij wilde de tijd stilzetten, zichzelf de kamer uit katapulteren; weg van dit moment, vluchtend, terug naar huis.

‘Tommy...’

Hij kneep zijn ogen dicht.

‘Tommy, ik wil dit niet langer. Ik heb mijn besluit genomen. Ik wil scheiden.’